

KAF

meulenhoff.nl

JOEP STAPEL

Kaf

ROMAN

MEULENHOF

ISBN 978-90-290-9316-3

ISBN 978-94-023-1236-2 (e-book)

NUR 301

Omslagontwerp: Pinta Grafische Producties

Omslagbeeld: © Michael Morgan

Auteursfoto: © Andreas Terlaak

Vormgeving binnenwerk: Adriaan de Jonge

© 2019 Joep Stapel en Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ze begreep wat hij had gemist in hun leven: wat hij had gemist, was een ander leven.

– Michail Sjisjkin, *Onvoltooide liefdesbrieven*

I

Zonder hem in een ijzeren twijfelaar, strepen licht in de luiken, omringd door vaag bekende vormen – het duurt even voor ze weet waar ze is. Ze ontwaakt als iemand anders, luisterend naar het stille huis.

Iedereen slaapt nog. Het is belachelijk vroeg. Verdwaasd kijkt ze naar de trouwjurk aan het knaapje.

Dan raken haar voeten het kleed. Ze neemt het overhemd van de stoel en drukt het tegen haar gezicht. Voor iets haar bij de keel kan grijpen kleedt ze zich aan en ontvlucht de kamer, de trap op naar de hoger gelegen straatkant, en trekt de voordeur zachtjes achter zich dicht.

Buiten is het aangenaam fris, de zon is net op. Gabi stapt de tuin in, een meesje drinkt uit het betonnen bekken, rondom getjilp, bijen zoemen onder de pergola, ze moet een beetje bukken om de poort te bereiken. De poort knarst. De straat is verlaten. Achter het muurtje aan de overkant ligt de vallei.

Anderhalve week is ze nu in Lari en ze kan zich over dit alles nog verbazen.

Ze kent het dorp en zijn paar honderd bewoners al

haar hele leven. Juist omdat ze er nooit heeft gewoond ervaart ze het als iets eigens, een plek die belangeloos bij haar hoort. Met iedere voorbijganger zou ze een praatje maken, maar de steile straatjes zijn leeg op dit uur.

Ze is blij dat ze is opgestaan. Ze zou toch maar liggen piekeren.

Gabi draagt het beige overhemd met opgerolde mouwen dat Kaf heeft laten liggen bij hun laatste gezamenlijke bezoek, de stof schuurt zacht over haar borsten.

Bij het koffiehuis van Carla zitten de luiken dicht. Carla is een grote steun voor Gabi's moeder, in de acht jaar dat haar ouders hier wonen zijn de twee hartsvriendinnen geworden. Haar moeder helpt Carla in het koffiehuis en met periodiek terugkerend liefdesverdriet, op vrije dagen gaan ze wandelen of winkelen, naar de film.

Zou mam hier blijven wonen?

Haar ouderlijk huis: het is een term die ze gebruikt, maar waaraan ze nooit meer helemaal gewend is geraakt, die haar terugvoert naar het hoekhuis in de Woenselse Watermolen. En de arbeiderswoning in Strijp, waar ze geboren is – verlaten forten.

Links doemt het Castello op. Het troont terloops op de baksteenwand die tegen de heuvelflank aan is gebouwd. Het torentje met de wijzerplaat steekt erboven uit, de kleine klok waarvan de klank haar ieder jaar

verrukte, zo vrolijk en licht, zo anders dan het gebeier thuis in Eindhoven.

Aan de overkant van het plein ligt het kerkje. De deur is niet op slot, weet ze, en opeens is ze benieuwd naar die koele ruimte.

Ze duwt de deur voorzichtig open en tuurt in de schemer. Maar ze durft niet naar binnen te stappen. Haar gedachten gaan naar een ander kerkje, donker afgetekend op een heuvel, afgelopen winter in Norfolk, overal sneeuw, gedempte stilte, Kaf met die belachelijke muts die haar moeder voor hem had gebreid. Geen altaar, geen banken, nog geen crucifix aan de ruwe wand. Alleen zij tweeën en hun ademwolkjes.

Gabi gaat een smalle straat in en beklimt de trap die met een flauwe bocht omhoogvoert naar het Castello. De treden zijn diep. Rechts staan braamstruiken tegen de middeleeuwse stenen, aan de linkerkant zakken de huizen de grond in.

Dit is haar lievelingsplek. Ze leunt op de muur aan de rand van het plateau en laat haar blik over de vallei glijden, de glooiende velden, olijfgaarden, wijnranken die met bollende trossen over doorbuigende latten hangen, stoffige weggetjes, dampende poelen. Ze weet hoe het daar ruikt. Zomers lang heeft ze door de landerijen gestruind, met kinderen uit het dorp en later met vriendinnen uit Nederland die meegingen op vakantie; zomeravonturen, zomerliefdes. In de donkere vorm bij een kluitje bomen herkent ze de schuur

waar ze ooit voor onweer schuilde met een oudere man. Onwillekeurig blikte ze in haar décolleté. Bij die bocht in de Cascina, daar zwommen ze altijd. Verderop leerde papà haar en Luca vissen, *cavedano*, *scardola*, *carassio*, met een bamboehengel. In zo'n vuilgrijze bungalow aan de rand van het dorp woonde de Mastroianni-lookalike, met zijn smeulende ogen en zijn gleufhoed. En hier op het Castello heeft ze wel duizend keer gestaan.

Ze houdt haar gezicht in de zon. Het is pas halfzes, in juni laat het dorp de warmte 's nachts amper los.

Sinds mensenheugenis woont haar vaders familie in Lari. Elke dorpeling weet haar huis te liggen, iedereen kent haar naam – de naam waarvan ze afstand gaat doen.

Toen haar ouders, de verloren zoon en zijn Nederlandse vrouw, na het overlijden van nonna het familie-huis betrokken, was Gabi behalve verdrietig ook opgewonden geweest. Luca, net van de middelbare school, verhuisde mee naar Italië; Gabi bleef achter in Utrecht, met haar scriptie en haar sollicitatiebrieven, op de drempel van de toekomst, in de gelegenheid zichzelf onbespied opnieuw uit te vinden. Ze had genoten van die vrijheid. Niet dat ze veranderd was. Zou ze hier in Lari kunnen wonen, tussen mensen voor wie ze allereerst dochter en kleinkind is, een loot aan een stamboom, die door haar heen terugkijken in de tijd? Zou Kaf het kunnen?

Ze wrijft over haar bovenarmen. Hij is een beetje dichterbij.

Ze stuurt hem een bericht, voor de zoveelste keer, en vecht de ongerustheid van zich af.

Kaf was thuis opgepikt door Erik, zijn beste vriend en getuige, een sjofele filosoof-consultant met een lease-Audi. Het imago van ‘die patserbak’ – Gabi’s woorden – paste niet bij Erik, maar de Audi had desondanks een snaar in hem geraakt, iets aangeboord wat iedereen, Erik zelf voorop, verbaasd had: de wil tot snelheid. Acceleratiedrift. Dat lag gevoelig in huize Kaf, om historische redenen. Gabi vond het een waardeloos idee, die lange rit dwars door Europa met Erik achter het stuur. Maar Kaf durfde niet te vliegen en dit was nu eenmaal het snelste en goedkoopste alternatief.

Bovendien had Erik nog nooit een krasje schade gereden. Dat moest je hem nageven. Hij reed hard maar rechtvaardig, vond hij zelf. Kaf kon daar weinig tegen inbrengen, al was het maar omdat hij onlangs, al dan niet erfelijk belast, hun eigen Mazda total loss had gereden.

De vrees voor een ongeluk, als een noodlottige echo, had jarenlang in zijn achterhoofd gezeten, maar toen het eenmaal zover was deed het hem gek genoeg weinig. Dit was het dus, dacht hij alleen maar, na de eerste schrik, terwijl hij toekeek hoe het wrak van de Mazda werd afgevoerd.

Je hebt mensen die zoiets een teken zouden noemen, die zouden zeggen: de kosmos wil je wat vertellen. Maar Kaf was geen koffiedikkijker. Hij las boeken, of de krant, of de lijst E-nummers op een verpakking. Kaf had een naam als een droge botsing, maar zijn leven stond niet in het teken van het einde. Tweeëndertig was hij, aspirant-vader, leraar Engels, iemand met de humor om ernst op waarde te schatten en om zichzelf te relativieren – geen makkelijk doelwit voor kosmische boodschappen.

Ze zeilden uiterst links over de Autobahn, langs Keulen, Koblenz, Mannheim, door bossen die hem deden denken aan de kampeervakanties van zijn jeugd. Kaf zette de waterfles weg en bungelde een arm uit het raampje. Warme lucht blies in zijn gezicht. Hij tuurde naar het linksrheinische landschap en dacht aan pagodes, tempels, glimlachende vrouwen met conische hoeden van gevlochten bamboe. Aan de maan als een zilveren gong boven zee.

‘Ik zet de airco weer aan,’ zei Erik en drukte op de knop voor het raam aan Kafs kant.

Kaf liet het glas even opkomen in het vlees van zijn arm en trok hem toen terug.

Ze overnachtten in Freiburg en reden de volgende ochtend via de Grote Sint-Bernhardpas door de Alpen, naar het ansichtkaartendorpje Portofino aan de Ligurische kust. Daar stond een hemelsblauwe Amerikaanse slee voor hen klaar – ‘real wedding car’, aldus Cesare –, waarin ze hun weg naar Lari zouden vervolgen. Gabi wist niks van die wagenwissel. Het was een verrassing, net als het hotel dat Kaf had geboekt voor hun huwelijksnacht.

De reis verliep voorspoedig. En toch, als Kaf verdwenen is, getransformeerd tot afwezigheid, weggewaaid, dan denk ik dat zijn verdwijning onderweg moet zijn begonnen.

Wat beweegt een mens? Wat zorgt ervoor dat hij zijn vorm behoudt? Het is speculatie, maar ik stel me voor dat Kaf zich tijdens het opwinden van de kilometers bezighield met zulke vragen. Dat hij een raadsel verzon: ik ga trouwen en ik neem mee:

1 de ringen;

2 de kleine roze envelop die ik van een leerling heb gekregen;

3 een samoeraizwaard;

4 all of the above;

5 een raadsel.

Sinds vijf jaar gaf Kaf Engels op een scholengemeenschap. Het was geen jongensdroom, het leraarschap, en in het begin beschouwde hij lesgeven puur als iets wat hij deed onder werktijd, zoals andere mensen vakkenvullen. Maar gaandeweg gebeurde er iets gekks, eigenlijk zonder dat hij er erg in had: hij begon zich met het vak te vereenzelvigen.

Op feestjes bracht hij het gesprek op het onderwijs, om vervolgens met het air van jonge bevlogen docent een paar ervaringen te delen. De mooiste momenten, vertelde hij dan met een twinkeling in zijn ogen, zijn wanneer je ziet dat iets aankomt, dat het begint te leven. Ik herinner me nog goed hoe ik zelf getroffen werd door teksten waar ik aanvankelijk niks mee had, de modernisten, Shakespeare. Eerst zijn er alleen letters op papier en plotseling bevind je je in een andere werkelijkheid, op een plek waar je slimmer en empathischer kunt zijn, waar je meer ziet en meer begrijpt dan normaal. Wanneer zo'n jongen of meisje ineens voelt dat een verhaal dat in een ander land en een andere tijd is opgeschreven door een onbekende, vaak iemand die allang dood is, wanneer ze voelen dat zo'n

verhaal over de materie van hun éígen leven gaat, verlangens en gevoelens die ze herkennen en waar ze zich geen raad mee weten, dat zo'n verhaal écht is dus – dat is schitterend. De wereld wordt een beetje ruimer. Afgelopen schooljaar heb ik met een club *King Lear* ingestudeerd voor de eindejaarsuitvoering, dan heb je natuurlijk te maken met leerlingen die interesse hebben voor toneel, vaak zijn het ook lezers, maar tijdens de repetities gebeurde het opnieuw. We voerden een vertaling uit, maar ik heb erop aangedrongen dat we ter voorbereiding ook het origineel zouden lezen. Een paar middagen na school, iedereen zijn eigen rol, ik de regieaanwijzingen. Helemaal niet makkelijk, maar gaandeweg kregen ze er lol in. En dat niet alleen, ze raakten onder de indruk van de rijkdom van de tekst. Vierhonderd jaar oud en springlevend! Dat was een leuk groepje, hoor. En geloof het of niet, toen Cordelia stierf brak de koning in snikken uit.

Ja, Kaf was leraar.

Maar soms, mijmerde hij weleens hardop, met vrienden in het café, soms zou hij liever de wereld rondzeilen in een klein sloepgetuigd jacht, bruin worden in de buitenlucht, met harde spieren en eeltige handen, storm trotseren, dagenlang wachten op wind, lokale vruchten eten aan vreemde kusten, een lokale vrouw omhelzen... En als zijn vrienden vroegen waar hij dan naartoe wilde zeilen haalde hij zijn schouders op en mompelde voor zich uit, alsof het niet uitmaakte, 'het

land van de rijzende zon,' en als ze hem niet begrepen voegde hij eraan toe, 'het oude keizerrijk,' en dan zweeg hij, omdat hij voelde dat hij sentimenteel zou kunnen worden, en het was beter dat niet te zijn, beter een beetje in het schuim van je bier te staren, en zijn vrienden zwegen ook, en in dat kameraadschappelijke zwijgen was hij eventjes geen leraar maar een vrij man in een vrije wereld.

Gabi laat Piro naar buiten, stapt uit haar slippers en opent de deur naar de achterkamer. Uit het schemerduister klinkt een zucht, gevolgd door brommerig gesnurk. Ze loopt er stilletjes naartoe.

Het hoge metalen bed staat haaks op de muur waar normaliter de sofa staat, met aan de ene kant de potkachel die haar vader heeft meegenomen uit Eindhoven en aan de andere kant de schuifdeuren naar de veranda. Okergele gordijnen tot op de vloer. Naast een zuurstoffles en een druppelaar dat onpersoonlijke ziekenhuisbed.

In het ziekenhuis waren er machines, piepjes, urenlang keek ze gebiologeerd naar de lampjes en displays, het breekbare cardiogram, golfjes die bleven aanrollen, de een na de ander, kalme zee, zonder begin en zonder eind. Maar er is wel een eind, al doen de dokters daar vaag over.

Het had gisteren kunnen zijn.

De reling is koel, ze houdt hem met twee handen vast. Het reliëf van de dunne deken suggereert een vreemd lichaam. De bulk is te karig, nog even en het bed heeft hem opgeslokt. Ze weerstaat de aanvech-

ting onder de deken te kijken. In plaats daarvan bestudeert ze haar vaders gezicht, ingevallen, grijs. Sommige primitieve stammen droogden de hoofden van verslagen vijanden in tot ze als verschrompelde appeltjes op een speer konden worden geprikt, dat wist ze uit een strip, ze had gegruwd en haar vader had haar niet gerustgesteld: ja, bella, zo ging dat. Welke strip kan dat geweest zijn? Op die manier had hij zichzelf Nederlands geleerd, met strips en de krant en een vrouw. Een soort klemmetje op zijn neus houdt een plastic buisje op zijn plek. Dun haar plakt op zijn schedel.

Gistermiddag was zijn toestand plotseling verslechterd. Hij kreeg het benauwd, transpireerde hevig, viel weg – Gabi had een gevoel dat ze nog niet eerder had gehad tijdens de maanden van haar vaders ziekbed: dat dit het was, dat hij voor haar ogen daadwerkelijk doodging. De schok was lichamelijk, alsof ze in haar knieholtes werd geschopt. Het kneep haar keel dicht. Ze was een meester in zich groothouden, maar nu verkrumelde ze in een oogwenk.

Met zijn drieën zaten ze om het bed, haar moeder, haar broer. Dit was nieuw voor hen. Aanvallen had hij wel vaker, maar nooit zo. Hij kreeg geen lucht. Verloor het bewustzijn, gruwelijk gereutel uit zijn keel.

Gabi belde en belde, maar Kaf nam niet op. Haar vader ging dood en hij nam niet op! Haar vader ging dood en hij was er niet! Hij lanterfantte ergens over de

snelweg. Hoe kon hij haar laten vallen? Hoe konden ze ooit trouwen, nu?

De arts wist verlichting te brengen. Papà kwam bij kennis, dronk een slokje water. Daarna deed hij zijn ogen weer dicht.

‘Moeten we het niet uitstellen?’ fluisterde Gabi.

Haar moeder, lijkbleek, haalde hulpeloos haar schou-
ders op.

‘Het is te veel,’ zei Gabi. ‘We stellen het uit.’

‘Geen sprake van,’ zei de zieke met gesloten ogen, kranig voor iemand die er zo-even nauwelijks nog leek te zijn.

‘Je moet een beetje aansterken,’ fluisterde ze.

‘Gewoon wat moe.’

‘Ga maar slapen dan.’

Uitstel was geen optie. Niemand zei hardop: want dan zou hij er niet meer bij zijn.

‘Dov’è Kaf?’ vroeg papà.

‘Hij is er bijna.’

‘Perfetto,’ mompelde hij schor, en dommelde in.

Gabi was laaiend.

Maar hoe langer hij wegblijft, hoe genadiger ze wordt.

Aan zijn bed is ze opeens bang dat ze zich papà zo zal herinneren – en tegelijkertijd boos om die gedachte. Ook dit is haar vader. Ze sluit haar ogen en roept hem op, de oude vader, de jongere vader, maar het lukt alleen via de fotoalbums die in haar geheugen gegrift

zijn, het rijzige postuur, de witte coltrui die toen in de mode was, het immer gekapte grijzende haar, de gebeitelde, wat ironische blik, de lachrimpels bij zijn mond en zijn ogen en de diepere voren in het voorhoofd, 'sporen van een scherpe geest' noemde hij die, de onafscheidelijke sigaret, bestudeerd tussen duim en wijsvinger of bungelend op zijn lip, tot hij stopte en twintig kilo aankwam; die kilo's is hij weer kwijt.

De antithese van bedlegerig.

'Papà,' fluistert ze, klemtoon op de tweede lettergreep. Ze spreekt hem niet aan, ze roept hem niet, ze proeft zijn aanwezigheid.

Lijstjes, daar is ze dol op, boodschappenlijstjes, to-dolijstjes, een checklist voor ze op reis gaat, welke boeken ze nog wil lezen. Lijstjes van lijstjes. De ordeschepende kracht van de lijst geeft haar voldoening, gemoedsrust, al heeft ze niet de illusie ermee de chaos te bezweren. Het is niet de wens de werkelijkheid plat te walsen en uitpuddend op te sommen, als een kaart van de wereld die zo groot is als de wereld zelf. Een lijst maken is pionierswerk. Elk artikel, iedere regel is een uitgehakte traptrede en wie weet waar je belandt. Ze kunnen haar ontroeren, lijsten.

Ook dit is een checklist, bedenkt ze. Een lijst met één item: check.

Papà, hij is er nog. Hij slaapt, gelukkig, hij heeft zijn rust hard nodig.

Je zegt het fout! Op de kleuterschool keken kinderen

haar raar aan als ze over haar vader begon, sommige verbeterden haar, andere lachten haar uit met hun snotneuzen en halve gebitjes, rondkijkend naar medestanders. Een kind is een kind een wolf. Gek dat ze daar nu aan moet denken, ze heeft nauwelijks herinneringen aan die tijd, een teken van geluk, zegt men, ze was een geliefd meisje, maar kennelijk heeft dat bot-sinkje met de buitenwereld indruk gemaakt. Een eerste wapening tegen onbegrip. Ze moet haar ouders erover verteld hebben, want ze herinnert zich nog iets: ze zitten in de kring voor de dagopening, ze steekt haar vinger op, wiebelend op haar kussentje, ze heeft het antwoord dat hun allemaal de mond zal snoeren, ze kan haast niet wachten en het duurt eindeloos voor ze de beurt krijgt, ze ondersteunt haar arm met haar andere, en dan roept ze, net vier maar in het volle besef van haar superioriteit, haar kraaiende victorie: 'Papa is paus! Papà is papà!'

Die herinnerde vierjarige heeft aan zelfvertrouwen gewonnen door de vele keren dat ze het later nog heeft uitgelegd, toen de verwarring had plaatsgemaakt voor trots op haar anders-zijn. 'Het klinkt zo geaffecteerd.' Dat vond Kaf, de eerste die haar meertalige bestaan niet klakkeloos bewonderde; ze kenden elkaar net en ze durfde niet goed tegen hem in te gaan, want hij had niemand meer om het tegen te zeggen.

Zo'n knappe man, haar vader, als je de foto's ziet. Slank en donker, een beetje als Kaf. Freudiaans – maar waar-

om is ze dan zo lang met Pierre geweest? De Brabantse Viking, noemt Kaf zijn voorganger.

Achteraf ziet ze hoe papà de charmeur uithing op het schoolplein. Marits moeder die bloosde wanneer hij Gabi kwam ophalen.

Ze ademt in haar hand en ruikt, ze heeft nog niet ontbeten. Voorzichtig drukt ze een kus op zijn frons.